

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

juli – augusti
Nr 4 – 2013

Den första Raoul
Wallenbersdagen
har gått av stapeln

En delegation från
Romané Bučá på
besök i Helsingfors

Chefredaktören har ordet

Vi hade tur med vädret under vår korta semester i vädermetropolen Målilla i Småland.

Det var där vi, Christer och jag, skrev ihop oss i artikeln om den 2 augusti (se sid 14-15), om romernas Förintelse. I officiella texter skriver man om romernas Porajmos ett ord som myntades av Ian Hancock i USA och ska betyda uppslukande och förtärande. Jag kan inte finna ordet med den betydelsen i något lexikon. Endast ordet poraimos, poradí, poradó, poravél, vilket bland många romer anses vara anstötligt då det betyder uppspärрад, uppläkt och vidöppet. ”Sa mudaripe” borde vara mer passande vilket betyder ”Det totala dödandet”.

Vad lär vi oss av detta? Att en man med gott renommé myntar ett ord och det blir till en norm.

Var det inte likadant när den israeliske Förintelseforskaren Yehuda Bauer hävdade att Förintelsen uteslutande syftade till att utrota judarna som ras, men att det samma aldrig gällde romerna, något som är antaget av hela världen då man nu betraktar romernas Förintelse som ett folk-mord. Detta har resulterat i att fokus ligger på judarna och att endast de hade rätt att inkluderas i Förintelsen. De har ensamrätten till Förintelsen. Trots att romer, kommunister, socialdemokrater, Jehovas vittnen, homosexuella gravt handikappade och andra etniciteter dog under samma period och för samma ideologiska syfte, att skapa den rena rasen. Alla skulle förintas i den slutliga lösningen.

I Hitlers ideologi ingick det att utplåna ”zigenarna” långt innan krigets början 1939. Skulle vi romer då inte inkluderas i begreppet Förintelsen? Vad har vi lärt oss igen? Jo att en Förintelseforskare som Yehuda Bauer skriver en avhandling där han konstaterar att mordet på romer är att betraktas ett folk-mord. Vilket nu ligger som fastställd norm i Europa och i Sverige.

Men Integrationsminister Erik Ullenhag nämnde minsann under sitt tal om romer på den nyinstiftade Raul

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

Wallenbergs dag den 2 augusti på torget med samma namn den romska Förintelsen när han flera gånger sa att man inte får glömma romernas Förintelse. Han förnekar minsann inte romernas Förintelse.

Ja, vi har nyligen manifesterat minnesdagen av Raul Wallenberg. En modig man som räddade livet på många judar i Budapest under kriget. Vi skulle behöva fler Raul Wallenberg i dag, för vem räddar romerna från dagens järngarde Jobbik i Ungern i dag. Ett garde som terroriserar och mördar romer runt om i landet med stöd av regerande konservativa partiet Fidesz.

Då var det Hitler, nu är det Jobbik, med samma ideologi, att förpassa romer och judar från jorden. Är detta i dag ungrarnas vilja? Partiet vann en så kallat jordskredsseger. Eller var det bara otur att de vann på grund av det usla valdeltagandet där inte ens hälften av Ungerns röstberättigade tog sig till valurnorna. Nog om det.

Jag har varit på bio på Heron city. Där

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Romsk aktivist borta	sid. 4
Roza – ett porträtt	sid. 5
Romer på Skansen	sid. 6-7
2 augusti	sid. 8-9
Romer i Kungsan	sid. 10-12
Bakro	sid. 12
Artikel i DN	sid. 14-15
Projekt i Västerås	sid. 16-17
Raoul Wallenbergs dag	sid. 18
Sensus i Finland	sid. 20-21
Bengts Turné	sid. 23
Utländska nyheter	sid. 24-25
Bokrecension	sid. 26-27
Diktutmaningen	sid. 27
Bilder berättar	sid. 28-29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under Romané Bucás besök i Finland av Rosario Ali.

Vår bidragsgivare

Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

finns 18 fina biosalonger. Min första tanke var, men huu så skräpigt det är i foajén. Det såg ut som fördomarna säger om de platser där romer en gång bott. Här ser det ut som ett zigenarläger. Men ingen tycktes ta notis om detta. Efter att vi sett vår film och vi alla skulle gå ut så såg det fördjävligt ut i salongen. Folk hade lämnat skräpet efter sig. Där låg flaskor, stora burkar med popcorn, papper på golvet och på de röda plyschklädda stolarna. Har folk ingen biokultur längre, har man tappat parollen ”Håll Sverige rent”? Men det gäller kanske bara utomhus. Hur ser det ut i deras hem, ser det ut som ett zigenarläger, man kan ju undra?

Måste vi ha tiggare?

Tiggeriet ökar i Sverige och flera politiker vill nu ha ett förbud. Men kraven är desamma som under historiens gång har tvingat romer att leva under legal diskriminering. Detta har resulterat i utanförskap, och orsaken till att många fortfarande idag tvingas leva som paria och under vidriga förhållanden.

För en tid sedan presenterade EU-kommissionen en lägesrapport om romernas situation i Europa. Den visar att fyra av fem romer i Europa, med undantag från Norden lever under fattigdomsgränsen, bara var tredje har ett arbete.

Vid en presskonferens uttryckte EU-kommissionären Vivian Reding sin oro för den negativa utvecklingen för Europas romer. Hon sa: "Sanningens minut är nådd, nu måste orden omvandlas till handling för Europas romer".

En EU-rapport som har lagts fram i EU-parlamentet konstaterar att klyftan är stor mellan vad EU-länderna lovat och vad de har åstadkommit för sina romers utveckling och välfärd. 2010 hade EU krävt att varje land skulle presentera konkreta handlingsplaner för att komma till rätta med diskrimineringen av romer. 50

miljarder euro i bidrag skulle användas till att bygga bostäder och skolor med mera. Det står dock klart att pengarna inte används till romerna, utan istället har förhållandena avsevärt förvärrats i flera EU-länder under de senaste två åren.

Pengarna fryser inne eller går till andra ändamål, vilket är ett kraftigt lagbrott gentemot EU:s reglemente och direktiv. Man har kringgått det man lovat vid inträdet till EU, att genomgripande lösningar ska ske till det bättre för romernas levnadsförhållanden och berättigande i sitt land.

Fortfarande har de flesta romer idag inte tillgång till utbildning, sjukvård, bostäder och arbete. De rasistiska övergreppen ökar och de drivs från sina hem. Allt fler utsatta tvingas vanka på gator runt om i Europa med sina muggar. Hungern och det primitiva boendet tär både på kropp och själ, men likgiltigheten och föraktet är ännu mer plågsamt.

För inte så länge sedan ursäktade man sin ovilja här i Sverige att ge pengar till hemlösa och tiggare genom att beskylla alla för drogmissbruk och alkoholism. Idag beskylls tiggarna generellt för att de är en del av "organiserade brottslingar".

Nog finns det offer för skrupelfria krafter som skor sig på människors misär och tragedi, men de flesta flyr från förtryck, svält och svåra umbäranden.

Istället för att kriminalisera nödställda borde man attackera de politiker och länder som ignorerar sina utsatta romers miserabla situation, vilket resulterar i att de i desperation tvingas till våra breddgrader för att överleva. Man bör kraftfullt trycka på att varje land måste ta sitt ansvar för sina invånares skydd och välfärd, inte att med lagens långa arm sopa tiggarnas misär under mattan, det är ingen lösning på deras tragiska situation.

Det svenska samhället har förändrats under de senaste åren. Det blir vanligare att människor tvingas tigga eller samla på tomburkar. Arbetslös ungdom, pensionärer som inte kan leva på sin magra pension, människor som blir av med sina jobb, blir utskrivna ur A-kassan och måste leva på bidrag. De politiker som förespråkar en lag mot tiggeri, vill de kriminalisera även dessa människor?

HANS CALDARAS
artist, författare och debattör

Förintades inte romerna?

Den 2 augusti varje år högtidlighålls "zigenarnatten" i allt fler länder i världen. Natten mellan 2 och 3 augusti 1944 rev nazisterna zigenarlägret i Auschwitz och skickade nära 3000 romer, män, kvinnor och barn till gaskammaren.

Över 13 000 romer som nazisterna skickat till det så kallade "zigenarlägret" i Auschwitz dog av sjukdomar, svält eller i gasugnarna. Överallt i Nazityskland och tyskockuperade länder jagades och sköts romer och hur många som dog får vi aldrig veta; somliga talar om uppemot en och en halv miljon.

I ett inlägg i radioekot på årsdagen av "zigenarnatten" intervjuades Eskil

Franck, överintendent på Forum för levande historia. Som chef för denna statliga myndighet tillhör han dem som fortfarande vägrar att jämställa romernas förintelse med judarnas. Förintelsen var exklusivt riktad mot judar, hävdar han. Han pekar på forskare som menar att "folkmordet på judarna var ett alldeles exceptionellt folkmord med intentioner och systematik och alltihopa". Fanns inga "intentioner och systematik och alltihopa" när man utrotade romer?

Den israeliske förintelseforskaren Yehuda Bauer är en av dem som hävdar att Förintelsen exklusivt syftade till att utrota judarna som ras, men att detsam-

ma aldrig gällde romerna, som var "ett marginellt problem" för nazisterna, även om deras öde var fruktansvärt.

Andra forskare, som exempelvis den amerikanske historieforskaren Henry R. Huttenbach, själv jude, upprörs över talet om judarnas exklusivitet. I en intervju i ekot 2003 hävdade han att det var moraliskt och historiskt fel att fokusera enbart på judarna.

Det är betänkligt att en statlig myndighet sällar sig till dem som förringar romernas öden under nazitiden och därmed bidrar till att befästa en ensidig bild hos den svenska allmänheten.

Irka Cederberg, journalist

Nicolae Gheorghe i Strassbourg tillsammans med dåvarande finske presidenten Tarja Halonen under European Roma and travelers Forum.

En romsk aktivist har gått ur tiden

Den kände och omtyckte aktivisten Nicolae Gheorghe har lämnat oss, men hans arv lever vidare. Kanske kommer frukten av hans hårda arbete vara verklighet för alla romer som lever i misär en dag. Sitt främsta arv har han lämnat på toppolitisk nivå i EU och i de organisationer som arbetar för romers rättigheter till ett drägligt liv.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Den romske aktivisten Nicolae Gheorghe har avlidit vid en ålder av 66 år. Han gick från att vara en assimilerad rumän till en het romsk aktivist. Han har sagt om sig själv: "Jag fick lära mig att vara rumänsk ... Jag återupptäckte min identitet ... Jag vill dö som en människa."

Efter att ha gått i militärskola, mot sina föräldrars vilja, tog han examen i filosofi och sociologi och började snart arbeta med romska frågor. 1989 utsågs han till expert på minoriteter av den nya regeringen, och därefter grundade han Romani Criss, en ledande NGO för romers rättigheter innan han blev rådgivare till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa i romska och sinti frågor.

"Nicolae Gheorghe var både en inspirerande och en inspirerad människa", sade FRA direktören Morten Kjaerum. "Hans förmåga att länka internationella debatter om romer med romers verklighet på marken var en viktig del i de projekt som arbetar för att förbättra romers liv, en del som tidigare saknats. Hans mod, kunskap och visdom kommer att saknas i högsta grad."

Bekräftande den utbredda diskrimineringen mot romer i hela Europeiska unionen, har EU:s byrå för grundläggande rättigheter, FRA, startat upp ett flerårigt Roma program som körs 2012-2020. Projektet fokuserar på områdena samsättning, utbildning, bostäder och hälsovård, och har ett nära samarbete med

medlemsstaterna för att utveckla metoder för att övervaka utvecklingen av romsk integrationspolitik inom dessa områden.

Detta har Nicolae Gheorghe inspirerat till.

Nicolae Gheorghe var mycket engagerad och efterfrågad i European Travelers Forum, ja listan på hans många engagemang för romer och för hans viktiga roll som nyckelperson för romer, kan göras hur lång som helst.

Vi säger farväl med vetskapen om att det viktiga arbete han har gjort kommer att fortsätta. Han kommer att förbli en inspiration för alla som arbetar för en bättre värld, för alla som tycker att mänskliga rättigheter borde gälla alla människor.

En romsk kämpe

Rosa Huczko är polsk rom och brobyggare i projektet Romané Dromá, ett arbetsmarknadsprojekt för romer i Västerås. Hon ser ljust på sin framtid och hoppas att den brobyggarkunskap hon har kan komma till användning på flera sätt.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Rosa Huczko är 40 år och född i Gdansk. De var mycket diskriminerade där.

– Min pappa var musiker. Han spelade dragspel. Min mamma var hemma.

Rosa Huczko flyttade till Sverige med sin pappa, sin syster och två av sina bröder 1988.

– Min far var mycket sjuk och han avled sju år senare.

Rosa Huczko tre barn, 14, 20 och 23 år. Hon har ingen egentlig utbildning, kanske för att hon har varit hemma med sina barn, varav det ena är autistiskt.

Hon sitter numera med i Romarådet i Västerås.

– Det var min syster Emilia som tipsade mig om det. Emilia hade talat med Roger Hadad som då var med i rådet.

Romarådet driver romska frågor på lokal nivå. De ställer frågor och kommer med förslag till kommunen.

– När vi började med rådet handlade det mest om hem och skola, vi hade svårt att nå ut till romerna för att få veta vilka behov de hade. I rådet kan vi påverka, men inte i alla frågor. Oftast saknas det pengar att finansiera det vi önskar.

Det finns många romer som har problem med språket menar Rosa Huczko.

– De behöver stöd, särskilt i kontakt med myndigheter, att någon följer med.

Rosa Huczko menar också att det behövs brobyggare i skolor där det finns romska barn.

– Vi behöver fler anställda romer på många platser inom den kommunala verksamheten och inte i projektform som är så populärt. Riktiga anställningar.

Rosa Huczko funderar på studera vidare. Kanske ska hon söka in på den bro-

byggartutbildning som finns på Södertörns högskola.

– Jag skulle vilja gå en datautbildning också, säger hon.

Det går bra för hennes barn.

– Den äldre flickan jobbar med handikappade och äldre. Hon har tagit studenten. Nu går hon en utbildning inom media i ljudteknik. Jag vill att mina barn har en bra utbildning, men det är inte så lätt att vara ett stöd för dem. Jag gör vad jag kan.

Rosa Huczko är en kämpe. Även när hon låg på sjukhus sökte hon jobb, men den romska identiteten har hela tiden

legat som en skugga över hennes liv.

– Jag sade inte att jag var rom när jag sökte arbete på Arbetsförmedlingen. Jag jobbade ett tag på en restaurang. Först berättade jag inte om mitt romska ursprung, men efter ett tag gjorde jag det. Då sade min chef att, det spelar ingen roll. Han tyckte bara att jag var duktig.

Nu står hennes förhoppning till att hennes brobyggarfärdigheter kan vara till gagn i framtiden.

– Jag hoppas att den kompetens jag har ska leda till ett bra arbete med en bra lön, säger hon.

Anette Björlin och Monica Kaldaras i vagnen.

Romsk tradition på Skansen

Det börjar likna tradition. För andra året i rad var familjen Kaldaras på Skansen med sin vagn, sina berättelser och sitt band Gypsy Brothers.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Skansen är bland det svenskaste vi har. Just därför är det så viktigt att just romerna har välkomnats dit med öppna armar.

Det är i mitten av augusti. Solen skiner och turisterna vandrar i sakta mak mellan bodarna på Bollnästorget. På Tingsvallen, den stora gräsmattan, står vagnen. Vid ett bord bredvid blir Erland Kaldaras intervjuad av Radio Romano. Från vagnen kikar hans mamma Monica ut genom dörren.

Att vagnen är populär råder det inga tvivel om. Romska kulturcentret i Malmö, föreningen som familjen Kaldaras driver, får många förfrågningar om besök.

– Vi har varit i Uppsala, Lund, Stockholm, Oslo och Ljungby i år. Nu ska vi snart vidare till Västerås, berättar Erland Kaldaras.

Planen är att turnera med vagnen fram till slutet av september.

– Sedan ska vagnen vara i Malmö

under kulturveckan på Malmö Museer i november.

Vart de än kommer är de välkomna.

– Vårt koncept är mycket uppskattat. När vi var på Stockholms läns museum sade chefen där att ingen utställning hade dragit lika mycket folk som vi gjorde.

Incidenter med inslag av vandalism är

få. Det har förekommit att någon sprayat på vagnen.

– Fördomarna mot oss finns fortfarande kvar, även om det numera är mest positiva reaktioner som vi får. Många är nyfikna, vill höra vår historia. Bilden de har haft av oss på avstånd öppnas upp när de får komma in i vagnen och höra våra berättelser.

Många skolklasser har besökt vagnen.

– Då får de en historielektion av oss.

Det romska kulturcentret har också tagit fram fem lådor som skolorna kan låna i två veckor.

Adam Szoppe från Radio Romano intervjuar Erland Kaldaras.

– I dem finns allt möjligt romskt, kläder, hantverk, spåkulor och spåkort, film, musik, böcker, amuletter och guldmynt. Vi kan också följa med lådorna om skolan så vill.

Nu håller man också på med att ta fram ett supplement till skolans historieböcker, ett häfte på 100 sidor med historier och fakta.

– Vi har intervjuat romer från de fem grupperna i Sverige.

Nu har Skolverket näppat på idén och går in som sponsor. ”Vi läser om romer” heter supplementet.

Två nya lådor kommer också att tas fram, speciallådor som börjar spela musik när man öppnar dem och ett romskt läger utskuret i plywood poppar upp.

Under kulturveckan i Malmö i oktober kommer centret att erbjuda filmfestival och berättarcafé.

– Vagnen kommer givetvis att vara tillgänglig och så kommer vi att ha en internationell musikfestival som avslutning, säger Erland.

Anette Björlin är producent på Skansen.

– Det var mycket lyckat förra året så det var något som gav mersmak. Det är viktigt att hålla det hela levande. Så i år har vi också gycklare och eldslukare för att skapa ännu mera stämning. Sedan har vi också flamencoupptvisning med dansworkshop på Bollnästorget dansbana. Och inte minst, Gypsy Brothers på scenen. Det känns som om vi har startat en ny tradition, sade hon.

Vi sitter inne i vagnen. Bredvid Anette sitter Monica Kaldaras.

– Det är spännande att vara här igen på Skansen. Nästa gång skulle jag vilja spå också. Det känns som om vi tillhör Skansens familj nu. Alla är så vänliga mot oss. Så har det inte alltid varit, men nu kan vi bara njuta.

Anette berättar om ett samarbete med Nybodaskolan.

– Våra pedagoger tar med sig skolklasser hit under vissa teman kring de nationella minoriteterna. Detta är något angeläget för oss att lyfta på Skansen. Minoriteterna har dessutom mycket att lära oss.

Gypsy Brothers på Bollnästorget scen.

Monica menar att romer i Sverige har det bättre än i de flesta andra länderna i Europa. Och Skansen gillar hon skarpt.

– Här trivs vi. Det känns mycket bra att kunna berätta för besökarna här om hur hemskt vi har haft det. Vi har gamla fotografier som visar hur det såg ut i läger förr.

Hon håller upp ett svartvitt foto taget en vinter. Det ser kallt ut. Men allt var inte av ondo förr.

– Idag bor vi för långt ifrån varandra. Jag saknar faktiskt den gemenskap vi hade då vi bodde i läger även om det var

kallt och vi ofta var sjuka. Nu träffas vi bara vid bröllop och begravning.

Vi lämnar vagnen. På Bollnästorget dansbana har FlamencoAkuten” med sångerskan Angela Gómez, gitarristen Per Lenner och dansaren Pia del Norte hållit på en stund. Nu är det snart dags för Gypsy Brothers, ett band som startade 1995.

I år har gruppen utökats med en trummis, en basist och en gitarrist. Ett helt nytt och bättre sound möter publiken. Det svänger rejält i solen och många dansar. Turisterna tittar nyfiket på.

Här svänger det.

Bagir Kwiek och Domino Kai.

Minnesdag 2 augusti

Den 2 augusti var det åter dags att träffas på Raol Wallenbers torg för att minnas de romer som mördades av nazisterna i Auschwitz den dagen 1944. Det är fjärde året som offren hedras på detta sätt. Initiativtagare och arrangör var Domino Kai. Invigningstalade gjorde Erik Ullenhag.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Integrationsminister Erik Ullenhag talade om den romska Förintelsen.

– Det började med diskriminering och trakasserier. De som hade romskt påbrå sparkades om de jobbade för den tyska militären, men det slutade med folkmord. Hundratusentals mördades i Förintelsen av romer.

Romerna samlades i getton som i Lods tillsammans med judar. I det ockuperade Sovjetunionen utförde SS Nordkommando massavrättningar.

– Och väldigt många hamnade i det som vi minns i dag, på zigenaravdelningen i Auschwitz. De romer som fanns i Auschwitz kunde riskera att hamna direkt i gaskamrarna, eller i händerna på Josef Mengele som gjorde experiment på dem. Idag minns vi offren från zigenarnatten den andra augusti då samtliga kvarvarande romer skulle förintas. Vi minns offren, men jag kan aldrig begripa onsdan bakom det som har skett, hur vanliga män och kvinnor kunde bli förövre i det värsta brottet i mänsklighetens historia.

Tiotaler miljoner européer såg, men ändå inte. Ingen reagerade.

– Ibland kallar man förintelsen av romer för den bortglömda Förintelsen.

Hur många romer som mördades av nazisterna är omöjligt att säga. Siffrorna varierar från några hundra tusen till flera miljoner.

– Inte ens på halvmiljonen när, kan vi veta hur många de romska offren var.

Ullenhag tog upp dagens situation för romer.

– I länder inte långt härifrån skriver ledande politiker artiklar om att romer är djur och ska dödas. Människor klär sig åter i pilkorsarnas och nazisternas kläder i Ungern och hetsar mot romer och judar. Det är det viktiga att minnas vad som skedde under Förintelsen, men också göra något idag. Det är inte de onda människornas ondska som är det riktigt farliga, det är de goda människornas tystnad.

Näste talare var Jackie Jacobowski. Han berättade att en av de två som över-

levde den natten i koncentrationslägret Auschwitz Birkenau mellan den första och andra augusti 1944 var Sofia Brezinska.

– Efter kriget visade sig det att hon var ensam överlevande av en stor släkt. Den enda upplysning hon kunde lämna om sin förlorade familj, var pappan och systerkonens fängnummer som de fick inristade på sina armar. ”Hur ska jag kunna berätta för dig vad jag har i mina tankar.” Så sa Sofia till mig då jag träffade henne i sitt hem på Söder i Stockholm. ”Vem kan förstå hur det är att se sina nära dödas, att se sin lillasyster torteras, vem kan höra det jag alltid hör i mina öron. De judiska barnen skrik då de kom i stora transporter. Nästa dag var alla borta och vi kände den speciella lukten av brända kroppar. Nästa dag var det romernas tur att dödas. Vem kan förstå detta,” sa Sofia.

Jackie berättade också vad som drabbade Simon Wie av i Buchenwald.

– I början av 1940 fördes han tillsammans med tusentals franska romer till Buchenwald. Simon hade vackra tatueringar på sin rygg och armar. När lägerkommendanten såg hans tatueringar, gav han order om att flå Simon levande. Hans skinn blev avdraget, behandlat och användes som underlägg på lägerkommendantens skrivbord.

Det var SS chefen Heinrich Himmler som personligen gav order om att förinta zigenarna. Uppskattningsvis mördades, genom gaskammare, bestialiska experiment och massaker upp till en halv miljon zigenare.

I den stora litteraturen om Förintelsen förekommer informationen om romerna oftast endast som fotnot.

– Först mer än tjugo år efter kriget skapas en dokumentation över romernas öde under den nazistiska eran. Det romska samhället blev förstört under Andra världskriget. Organisationer utplånades, familjestrukturer bröt samman. Efter kriget var de överlevande ovilliga att vittna, de flesta valde att tiga om det de varit med om.

Efter Nürnbergrättegångarna kallades inga vittnen för att behandla Porraimos, romernas Förintelse. Det nazistiska folk-mordet på romerna har inte förändrat omgivningen attityd till dem.

– Idag är romerna nazismens och främlingsfientlighetens främsta offer i Europa. De flesta har förblivit stadslösa och har förvägrats rättigheter som medborgare och flyktingar. De har drabbats hårdast av så väl nationalistiska stämningar i de omgivande samhällena som sammanbrott och tidigare multietniska stater på Balkan. Där utsätts de fortfarande för traditionella antiromska fördomar som nu kan vädras fritt efter kommunismens fall.

Bagir Kwiek är barn till en romsk överlevare från Förintelsen och barnbarn till en man som inte överlevde.

– Min farfar överlevde inte Förintelsen. Enligt tyskarna existerade han aldrig. Det finns inga register om hans öde, inga födelsecertifikat eller dopbevis.

Det enda han har kvar är en gammal bild och sin fars minnen.

– Minnen som jag har ärvt och som jag kommer låta gå i arv till mina barn. Det är viktigt att vårt folks lidande inte faller i glömska.

Bagir har intervjuat äldre romers som berättat om Andra världskriget, med betoning på vad som hände under Förintelsen.

– Det kändes som om det var mitt ansvar som barn till en överlevande att göra detta.

Det var många som ville berätta sin historia för Bagir. Romer från Polen, Kroatien, Ungern och Serbien hörde av sig. Alla hade de sin historia.

– Alla berättade om en grymhet som är svår att förstå, svår att greppa. Deras berättelser etsade sig fast i min själ.

När han gick igenom alla berättelserna undrade han hur många av de personer som figurerade i berättelserna som inte heller hade existerat i myndigheternas ögon.

– Jag tänkte på alla dessa familjer och släkter som blev utplånade med sina böd-

lar som enda vittne, på alla dessa historier som aldrig kommer att berättas. Jag ser smärtan över förlorade syskon, barn och föräldrar i de gamlas ögon. De tillhörde en ras som inte ansågs vara värdig att leva.

Men Bagir ser också styrka och livskraft i dessa ögon.

– Samma styrka och livskraft som jag ser i mina egna barns ögon. Men jag fruktar för deras framtid. Jag blir rädd när jag ser vad som sker runt om i Europa. Jag blir rädd när jag hör hur folkvalda politiker uttalar sig rasistiskt. Uttalanden jag aldrig trodde att jag skulle behöva höra igen i modern tid.

Mellan två och tretusen romska barn, kvinnor och män mördades den 2 augusti 1944.

– Det är därför vi är här, för att minnas dem. Men vi är också här för att avge ett löfte. Vi får aldrig låta detta ske igen. Vi får inte stå tysta bredvid när historien hotar att upprepa sig. Att vara tyst är att hålla med. Om vi inte säger ifrån nu går ingen av våra barn säkra.

Bagir frågade sin far vad han tyckte skulle sägas på denna dag.

– Min far svarade att, säg att vi aldrig har haft en armé eller fört krig mot någon. Vi har aldrig utövat makt mot någon som varit i underläge. Vi har inte heller protesterat mot alla de orättvisor som begåtts mot oss. Det enda vi vill är

att få leva i fred, bli accepterade och leva i ett land som vi kan kalla vårt hem.

Världen måste se oss som människor med samma rättigheter som alla andra.

Dominio Kai tog ett EU-perspektiv i sitt tal.

– EU ska inte bara vara majoritetens Europa utan även minoriteternas Europa. Läget för romerna i dag är näst intill katastrofal, det har egentligen inte gjorts några framsteg under de senaste decennierna, trots en lång rad av konferenser och uttalanden. Romer är fortfarande utanför gemenskapen och det sker många övergrepp mot dem. De körs bort från sina bostäder, många har inte pass eller andra identitetshandlingar i sina länder och hälsostandarden är låg. All detta måste få ett snabbt slut. Det här är inte en handfull toppolitikers ansvar, utan hela Europas ansvar.

Domino menar att det finns mycket kvar att göra när det gäller Förintelsens romska offer, de överlevande och nära anhöriga.

– Det finns alldeles för lite forskning och vittnesmål från överlevande och anhöriga. Men det finns även steg i rätt inriktning. Den 24 oktober 2012 invigde Tysklands förbundskansler Angela Merkel det romska förintelsemonumentet i riksdagen i Berlin. Det är också ett erkännande om att även romer förintades på grund av sin etnicitet.

Erik Ullenhag.

Jackie Jacobowski.

Gipsy Show Sare Roma från Vilnius i Litauen.

Romer i centrum

I år var det åttonde gången som Romer i centrum arrangerade sitt evenemang på Kungsträdgårdens stora scen. Det var varmt och många hade kommit för att njuta av den romska musiken. Årets stora attraktion var Gipsy Show Sare Roma från Vilnius i Litauen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Maja-Lena Taikon

För en gångs skull hade arrangörerna tur med vädret. Regnet kom först när hela evenemanget var över.

Innan kvällens begivenhet startade fick vi några ord med Istvan Kvik, sångare och ledare för Gipsy Show Sare Roma. Han berättade att det går mycket bra för gruppen. De har många spelningar runt om i Europa.

– Gruppen heter egentligen bara Sare Roma, men då består den av fler romska medlemmar från Polen, Estland, Lettland och Litauen, men idag är vi som spelar från Litauen och Polen, säger Istvan.

När alla medlemmar är med består gruppen av 13 personer. Gruppen startade för 16 år sedan.

– Vi skriver vår egen musik i en traditionell romsk stil med inslag av pop, berättar Istvan.

Han berättar vidare att de lägger ner mycket tid på att få till det visuella, ljus scenkläder och annat.

– Vi vill ha kvalitet på allt vi gör så vi ställer krav på de arrangörer som vill ha oss.

Under temat Den romska baronen har gruppen gjort ett flertal spelningar.

Tiffany Copac

– Med det temat har vi gjort 32 konserter i Litauen och åtta i Lettland. Nästa år kommer vi att göra åtta spelningar i Skandinavien under det temat.

Men det är inte första gången som Sare Roma är i Sverige. De var redan här 2002 för första gången.

Romer i centrum började som ett stockholmsevenemang men har utökats och i år skedde spelningarna på tre platser i Sverige. Årets start skedde i Malmö, sedan gick färderna vidare till Göteborg och nu avslutas den alltså i Stockholm. Sare Roma har spelat på alla tre evenemangen.

– Det har varit roligt, säger Istvan. Det

8-åriga Alisa

var mycket folk i Malmö, men inte så många i Göteborg.

Kvällen inleddes med att Gregor Dufunia Kwiek talade.

– Som rom är det mycket svårt att få ett riktigt arbete. Därför är det arbete som Rosario Ali gör på Sensus mycket viktigt.

Rosario är projektledare för projektet Romané Buća, ett projekt som syftar till att få in fler romer på arbetsmarknaden.

– För två år sedan reste jag och några romer runt för att se vilka problem romer har och vad det är de behöver, sade Rosario.

Det var inledningen på projektet.

– Vi har försökt tackla alla de problem vi mötte i detta projekt. Vi har många olika aktiviteter som förhoppningsvis ska leda till arbete.

Och det gör det onekligen. Av 100 deltagare arbetar idag cirka 65 personer med lön.

– 30 av dem studerar för att kunna få det jobb de vill ha,

Projektet kommer att fortsätta under hela 2014.

– Då kommer vi även att ha plats för nya deltagare.

I projektet finns det många romer som arbetar.

– Det känns mycket bra att ha romer som arbetar med romer.

Men hur når man ut till de romer som är i behov?

– Vi arbetar mycket med vår romska personal. Vi har bland annat sex brobyggare. Det viktigaste har varit att kunna visa att vi snabbt kan hjälpa romer in på den svenska arbetsmarknaden.

Mikael Jono Stankov och Dufunia startade Romer i centrum för åtta år sedan.

– Trots att vi har varit i Sverige sedan 500 år tillbaka måste vi fortfarande lära känna varandra. Rom betyder människa på romanés. Det betyder att vi är alla romer, sade Jono.

Dufunia talade om alla nedskärningar när det gäller den romska kulturen.

– Det är något som drabbar alla aktiviteter.

Jany Schella och hans syster Patricia.

Borzo och hans syster Ratsa.

Jono Stankow och Rosario Ali.

Första musikern på scenen var Armando Stankow, 17 år. Han har inte lärt sig spela av sin far, initiativtagaren till Romer i centrum, Jono Stankow, fick vi höra. Han avslutade med en version av Santanas stora hit Black magic woman. Då kom även den väletablerade sångaren och låtmakaren Jany Schella in på scenen och sjöng med mäktig stämma.

Som ett led i att lyfta romska barn och ungdomar kom 8-åriga Alisa in på scenen och sjöng Zara Larssons stora hit Uncover. Borzo och hans syster Ratsa sjöng några duetter och deras dotter Tiffany sjöng en vacker balad. Jany Schella återkom och sjöng. Jany har skrivit sånger till många kända artister.

– Det är tuffare att vara musiker idag, men det är bara att köra på. Den musik

Armando Stankow, 17 år.

man blir bäst på är den man älskar, sade han.

Han syster Patricia kom in och sjöng med honom innan det var dags för kväl-

lens stora höjdpunkt. Gipsy Show Sare Roma. Det svängde rejält och publiken var med på noterna och romerna i parken dansade till den svängiga musiken.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.
Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se

Foto: ÉRG

Romer måste ges plats bland Förintelsens offer

Denna debattartikel skrevs och undertecknades av politiker samt kultur- och samhällsaktörer i DN i början av augusti. Initiativet till artikeln togs av Fred Taikon och Christer Mattsson

I dag är det 69 år sedan den s.k. zigenarnatten i dödslägrat Auschwitz-Birkenau. Himmler hade beordrat att de sista kvarvarande romerna skulle mördas. De som dog den natten var en spillra av den romska befolkningen i det tyskockuperade Europa. De, tillsammans med alla andra romska offer, hade samlats ihop över hela kontinenten skickats iväg eller mördats på plats enbart till följd av att de föddes som romer. Denna dag kommer minneshållas i museet Auschwitz och på en del andra platser runt om i Europa. Precis som judarna, förföljdes och dömdes romer till döden, av en blandning av den nazistiska rasideologin och månghundraåriga myter och fördomar mot romerna. Det är ett faktum att nazisterna betraktade den "zigenska frågan" som ett socialt problem grundat i en grumlig ras-

mysticism. "Zigenarfrågan" löstes med segregering, interneringar, deporteringar och folkmord och transporterna bekostades till stora delar av de kommunala socialkontoren. Detta var en del av Förintelsen och för oss är det viktigt att det sägs klart och tydligt, det är en del av erkännandet av den romska minoriteten och dess historia.

Det skulle dröja 30 år efter andra världskrigets slut innan romer kunde kräva ersättning för sitt lidande grundat i att de utsattes för övergrepp därför att de var romer. Under flera årtionden framhårdade dåvarande Västtyskland att romer hade internerats som asociala och inte på rasistisk grund och i någon underförstådd mening fick delvis skylla sig själva. Tyskland har sedan dess ändrat sin historiskrivning och erkänner sedan årtionden

att brottet mot romerna var en del av den nazistiska ideologin och en del av Förintelsen. Men i Sverige gör man alltfjämt åtskillnad mellan de judiska och romska offren. För det mesta när man beskriver Förintelsen i Sverige sorteras gruppen romer in under kategorin "övriga offer" och när Förintelsens minnesdag högtidighålls i Stockholm bjuds inga romska representanter in till den s.k. VIP avdelningen utan får stå bakom avspärningarna som om de endast vore en intresserad allmänhet. Ironiskt nog blir romerna andra klassens medborgare i sin egen historia. Varje år besöker drygt 10.000 svenska elever museet Auschwitz-Birkenau med huvudsyfte att öka sin förståelse för och tilltro till demokratiska värden. En försvinnande liten andel av dessa besöker minnesplatsen där de romska offren satt interne-

rade. Vi menar att detta beror på okunskap och att de svenska lärarna inte vet vad de skall berätta eller undervisa om när de kommer till den platsen.

Detta får lov att fortgå trots att förföljelsen mot romer i vårt samtida Europa är mer uppenbart, och mer plågsamt än någonsin efter Förintelsen. Som romer erfår man inte bara en ständig godtycklig diskriminering utan du vet att du är en måltavla för politiskt motiverat våld. 100-tals romer har mist sina liv de senaste tjugo åren i attacker med bomber, molotovcocktails och handgripligt våld runt om i Europa. I Kosovo genomfördes en etnisk rensning av romer som kan klassas som folkmord då rätten att åter-

vända till sitt hem inte är möjligt. Om Europas majoritetsbefolkningar hade utsatts för motsvarande våld från några våldsbejakande extremister av något slag så kan vi bara spekulera i hur kriget mot terrorn skulle se ut. Då hade vi ägnat betydligt mer uppmärksamhet mot de högerextrema terroristerna.

Vi vet att många sympatiserar med romerna, beklagar deras situation genom seklerna och även anstränger sig för att få till stånd förändringar. Detta är gott och vi välkomnar det. Men just i dag kräver vi en sak, att romer inte längre skall förnekas sin plats i historien. De föll offer för Förintelsen. De gjorde det p.g.a. av de månghundraåriga myter som

finns mot dem. Vi anser det vara, bokstavligen, livsviktigt att alla elever får lära sig att romerna mördades under Förintelsen utifrån de stereotyper och den antiziganism som alltjämt sprids om romer och leder till vardagligt våld.

Det är också viktigt att romer får möjlighet att skriva sinegen historia utan att ständigt vara beroende av institutioners välvilja om de skall få bidrag eller om frågorna skall uppmärksammas alls.

Nästa år är det 70 årsdagen för zigenarnatten den vill vi minnes hålla tillsammans med hela den europeiska gemenskapen och VIP-gästerna skall vara alla människors lika värde och alla folks rätt till erkännande.

De som skrivit och undertecknat denna debattartikel är:

Mikael Damberg, riksdagsledamot (S)

Maria Ferm, riksdagsledamot (MP)

Ola Johansson, riksdagsledamot (C)

Wiwi-Anne Johansson, riksdagsledamot (V)

Berit Kalander, barn till överlevande från

Förintelsen

Mikael Kamras, ordförande Teskedsorden

Amanda Lindgren, fotograf

Maria Leissner, generalsekreterare för Community of Democracies

Cecilia Magnusson, riksdagsledamot (M)

Fredrik Malm, riksdagsledamot (FP)

Christer Mattsson, författare och grundare av Toleransprojektet

Camilla Nagler, generalsekreterare Teskedsorden

Mikael Oscarsson, riksdagsledamot (KD)

Daniel Poohl, chefredaktör tidskriften Expo

Arne Ruth, publicist

Mona Sahlin, styrelseordförande Anna Lindhs minnesfond

Fred Taikon, ordförande i föreningen É Romani Glinda

Mia Taikon, projektledare för É Romani Glinda och redaktör på Jamis.se

Rosario Taikon Ali, redaktör på É Romani Glinda, projektledare för Romané Buća hos Sensus

Margot Wallström, ordförande Lunds universitet

Charles Westin, professor emeritus Stockholms universitet och ordförande för stiftelsen Expo

Hans Caldaras, artist och författare

Några av deltagarna i projektet.

Romer i Västerås

Romané Dromá är ännu ett arbetsmaknadsprojekt riktat mot romer. Det är Västerås stad som har dragit igång ett eget projekt för att hjälpa de romer som inte kommit in på arbetsmarknaden. I projektet finns två romska brobyggare som under ett år har coachats och nu är fullfjädrade som länkar mellan romer och myndigheter.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Romané Dromá (Romska vägar) är ett projekt som ägs av proAros, Fritid förebyggande och Västerås stad.

Projektägare är Åsa Sundgren, Christina Löfgren är projektledare.

Syftet med projektet är att genom riktade insatser och samordnade resurser stärka romers möjligheter till inkludering på den svenska arbetsmarknaden.

Tanken är att man ska öka romers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Leif Baltzar är en finsk-romsk man som är med i projektet.

– Det var Christina Löfgren som gjorde en kartläggning av romernas situation i Västerås tillsammans med Roger Hadad. Det var ungefär samtidigt då Romska rådet startades här i staden.

Kartläggningen visade på vilka behov som fanns. Många unga romer hade problem. Så vi hade orienteringskurser och det hela spred sig, berättar Leif.

Ylva Englund är coach.

– Från början var tänkt att vi skulle ingå i det stora projektet Romané Buca, men staden valde att istället starta ett eget projekt.

Projektet vilar på tre ben, studier, praktik och arbetsprövning.

– Jag jobbar med sociala frågor. I projektet har vi två jobbcoacher och vi samarbetar med

Vuxenutbildningscentrum där sex av vår 21 deltagare går just nu.

Några läser grundutbildning, andra svenska som andra språk och en deltagare går en undersköterskeutbildning.

– Jag och Christina har både enskilda och gruppsamtal med deltagarna.

Gruppsamtalen kan handla om socialförsäkringar, skatter, minoritetslagstiftning och om rättigheter och skyldigheter och mänskliga rättigheter. I de enskilda samtal tar vi upp den sociala situationen.

Projektet startade i september 2012 och avslutas i augusti 2014.

En annan deltagare är den polsk-romska kvinnan Roza Huczko.

– Drömmen och målet är att vi alla har arbete när projektet slutar, säger hon.

I projektet har man tagit fram två brobyggare. Roza är en av dem, Leif är den andre. De ska vara en länk mellan romerna och myndigheterna.

– Jag försöker vara ett stöd så mycket jag kan och se vilka behov som finns, säger Roza.

Ylva skrattar till.

– Rosa och Leif har lärt mig jättemycket, de har varit mina lärare, säger hon.

Om någon vill ha med sig en brobyggare vid enskilt samtal är det helt ok.

Fanns det en tanke bakom att det just

blev en tjej och en kille som brobyggare?

– Vi ville ha de det jämställt. Dessutom kommer vi från de två grupper som är mest representerade här i Västerås.

Roza sitter ofta i samtal på telefon med romer som behöver henne och Leif drömmer om ett romskt kulturcentrum.

– Det borde vi ha här i Västerås för att synliggöra romerna.

Parallellt med arbetet i projektet pågår en arbete med att nå ut till ännu fler romer.

– Vi har inte ett speciellt antal som får vara med. Alla romer som vill får vara med.

Leif menar att man borde göra en ny kartläggning.

– Den som är gjord är för gammal och inaktuell.

Både Leif och Roza har varit på nätverkssträffar för brobyggare.

– Det är tänkt att de ska vara varannan månad, men vi har bara varit på två möten hittills.

Ylva berättar om när Roza och Leif hade gjort ett bildspel om romsk kultur och traditioner, om historien och de olika grupperna som de ville presentera för kommunen och nästan ingen var intresserad.

– Det var tänkt att de skulle visa den för de 50 anställda på socialkontoret ekonomiskt, men bara fem kom.

Leifs syster Nadja Baltzar är också med i projektet.

– Jag jobbade tidigare inom äldreomsorgen. Efter att jag gått med i projektet sökte jag arbete hos ett bemanningsföretag och nu har jag två jobb.

Hon jobbar bland annat på ett äldreboende för finska äldre. De har skapat rutiner för hur man ska ta hand om de äldre när de kommer och i livets slutskede.

– Även biståndshandläggare behöver den kunskapen. Det är viktigt att romer som hjälper sina gamla hemma kan få en lön för sitt arbete. Ta balkangruppen till exempel som farit så illa och åldras så fort. Där har man som tradition att ta hand om sina äldre, säger Christina Löfgren.

Hon förklarar att man i projektet arbe-

Samtal runt bordet.

tar med helade den sociala situationen.

– Alla romer kan komma till oss och prata om det som är viktigt. Vi för samtidigt kontinuerliga samtal med våra politiker. Förr var det kvinnan som skulle ut på arbetsmarknaden, nu är det romerna.

En annan deltagare är Anette Kukhmomen. Hon jobbar i köket på ett äldreboende och är utbildad kock. Både hon och Nadja får byta sina finsk-romska kläder mot arbetskläder när de börjar sina pass.

Christina menar att det är viktigt att man tar chansen när man får den.

– Hit väljer man att komma. Har man sagt ja så kräver vi en del och vi gör en

kartläggning av den sociala situationen och en handlingsplan. Vi kollar hälsan och relationer. Alla har tillgång till ett gym. Jag hoppas vi kan arbeta med romska barn längre fram.

Det är Christina och Ylva som har skolat in de bägge brobyggarna under ett år, cirka fyra timmar om dagen.

– Deras självförtroende har ökat för varje dag. Nu ska vi se hur vi bäst kan använda dem. De ska ju sprida kulturkompetens och stödja våra deltagare, men jag hoppas att vi i framtiden kan använda deras kompetens inom fler områden, en kompetens som det tagit tid att bygga upp.

De två tjejer i projektet som genom sin framåtanda har arbete.

Dilsa Demirbag Sten, Siavosh Derakhti och Erik Ullenhag.

Den allra första Raoul Wallenbergdagen

Svenska Akademien beslutade i februari i år att Raouls Wallenberg årligen ska uppmärksammas den 27 augusti på hans namnsdag. Den allra första Raoul Wallenbergdagen genomfördes i stor stil på torget med hans namn.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Sveriges första Raoul Wallenberg dag genomfördes i strålende solsken på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm, med tal, sång och musik. För första gången delades även Raoul Wallenberg-priset ut på 100 000 kronor av integrationsminister Erik Ullenhag till 22-åriga Siavosh Derakhti från Malmö. Han startade som 19-åring på egen hand ”Unga muslimer mot antisemitism”.

Dagen inleddes med ett tal av Olle Wästberg som året innan hållit i Raoul Wallenberg året.

– Det är en glädje att få vara med och inviga den allra första Raoul Wallenbergdagen. Det har tagit tid, men nu har vi den. Ingen annan svensk har blivit så internationellt uppmärksammad. Raoul Wallenberg är en uppmaning till

oss alla att visa mod. Den här dagen garanterar att vi inte glömmar honom och hans gärning.

Cecilia Åhlberg, systerbarnbarn till Raoul, talade om vem Raoul var och talade varmt om sin mormor, Nina Lagergren, syster till Raoul.

Erik Ullenhag talade om Raoul och om Förintelsen.

– Den här typen av hjältemod är svår att förstå. Att hedra Raoul Wallenberg är att ta debatten om mänskliga rättigheter i Europa på allvar. Vi får inte glömma judarnas och romernas Förintelse. Förintelseförnekarna får inte vinna.

Nu var det dags att dela ut det första Raoul Wallenberg-priset. Siavosh Derakhti från Malmö kallades upp på scenen och Ullenhag läste upp motiver-

ingen. Siavosh Derakhti höll ett kort tacktal.

– Det är min pappa som lärt mig vad som är rätt och fel. Det skär mig i hjärtat att vi har ett parti som SD i Sverige, att vi har främlingsfientlighet. Vi är alla människor. Tillsammans kan vi bygga broar.

Musikinslaget ur föreställningen ”Det kunde varit du” var otroligt bra.

Kampanjen Hej Sverige som Friends driver är en föreställningen som ska skapa en trygg miljö för alla barn i Sverige. Föreställningen är en dramatisering av hur det är att hamna i Sverige som flykting som man turnerar med i skolorna.

Efter ännu mer musik var det dags för Mark Levengood att presentera årets Svenska hjältar.

Birgitta Ohlsson talade bland annat om Syrien.

– Jag har sett folkmord och idag känner jag samma tomhet inför det som sker i Syrien där en miljon barn är på flykt. Vi är här för att fira en man med stort mod. Det känns extra roligt att den här minnesdagen blivit förverkligad eftersom min första motion som riksdagsledamot var just att vi skulle instifta en Raoul Wallenbergdag.

Hon talade om sveket mot Raoul Wallenberg och om nynazisterna i Grekland.

– Inte sedan 1940-talet har vi så många främlingsfientliga folkvalda politiska partier. I Grekland bjuder man de fattiga på soppkök för att få legitimitet, ungefär som när Hizbollah arrangerar skolor åt barn.

Dagen avslutades med mer musik. Som sista dragplåster sjöng Loreen.

På Raoul Wallenbergs torg kunde besökarna även träffa flera spännande organisationer: Friends, Föreningen för utvecklingsfrågor, PeaceWorks, Bilda, Fryshuset, Ungdomsstyrelsen, Teskedsorden, Svenska kommittén mot antisemitism, Forum för levande historia, Individuell människohjälp, Sveriges Elevkårer, Student Competitions AB och Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa.

Finsk-Romsk kulturhelg

"Väck i oss kärlekens lovsång!"

Konsert med den finsk-romska kören Pyhätsotilaat
i Kinne-Kleva kyrka
lördag 12 oktober kl 18.00
Biskop Åke Bonnier, E-B Broberg
Efteråt kaffe o smörgås
i Församlingshemmet Sil

Lovsångsgudstjänst i Pingstkyrkan i Götene

söndag 13 oktober kl 10.30
Medverkan Pyhätsotilaat,
Kurt Larsson och E-B Broberg
Kyrkkaffe
Husaby pastorat i samarbete med GKSR,
Skara sifft, Stiftsgården Flämslätt,
Lions i Götene, Zonta, Götene tidning,
Köttex, Fazer Bageri Lidköping

HANINGE KULTUR

ROMSKA KULTURVECKOR I HANINGE

15-30 NOV 2013
Biblioteket i Brandbergen
Haninge kulturhus

Bilden: Jany Schella Foto: É Romani Glinda

Kontakt: Kultursamordnare Kristina Nyman, 08-606 74 48
Huvudarrangör: Haninge kultur. Medarrangörer: Haninge
Riksteaterförening och ABF Södertörn med stöd av
samordnaren för våra nationella minoriteter.

Läs mer: www.haninge.se/kultur

Till vänster står gruppen som reste till Finland. På andra sidan ser vi dem under olika besök.

På drift med Romané Bučá

Under maj månad åkte ett 20-tal personer från projektet Romané Bučá till Helsingfors i Finland för att besöka intressanta projekt och verksamheter där man arbetar med och för romer.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali

Romané Bučá är ett arbetsmarknadsprojekt som startade 2011 i syfte att få romer in på arbetsmarknaden. I projektet ingår även att arbeta med andra länder. Man har bland annat varit i Spanien, men nu gick alltså resan till Finland.

– Vi hade en bra blandning av deltagare med på resan. Både projektdeltagare, projektpersonal och viktiga personer från kommun och arbetsförmedling, berättar Rosar Ali, projektledare, som arrangerat resan.

Gruppen samlades på Arlanda en tidig morgon i maj. Deltagarna anlände från Stockholm, Eskilstuna och Uppsala.

– Vi hade många besök som vi skulle göra under de kommande fyra dagarna. Efter att ha landat i Helsingfors träffade vi representanter för Jyväskylä kommun. De ha tagit sig till vårt hotell för att

berätta om sin verksamhet, säger Rosario.

Kommunen i Jyväskylä har haft ett projekt som handlade om att få in romer på arbetsmarknaden.

– Alltså ett projekt som mycket liknade vårt. Även de arbetar med romska brobyggare eller kulturförmedlare. De berättade för oss hur det hade gått till väga och de underströk vikten av att ha romsk personal.

Rosario berättar att kommunen i Jyväskylä har gjort liknande upptäckter som man gjort i Romané Bučá, att man i bägge projekten har insett vad som är extra viktigt.

– Det bekräftar att vi rör oss i rätt riktning, säger Rosario.

Dag två besökte gruppen Diakonicentret Kalo i Helsingfors.

– De har många olika aktiviteter. Det som våra deltagare tyckte var mest intressant var att de arbetade med människor som satt i fängelse så att de kunde komma ut i organisationens aktiviteter direkt efter frigivning.

Gruppen besökte även Droztutbildningen, en skräddarsydd utbildning för romer.

– Det är intressant att man har anpassat utbildningstakten och tiden man sitter i klassrummet för deltagarnas behov.

Under tredje dagen besöktes dagcentret Hirundo där man arbetar med hemlösa och fattiga invandrare.

– Dagcentret var inte enbart för romer, men av de cirka fyrtio personer som dagligen besökte centret var cirka trettiofem av dem romer från Bulgarien och Rumänien.

På centret fick de lite mat och tillgång till lokaler där de kunde tvätta sina kläder.

– De fick även hjälp med att söka arbete, finska för invandrare och annan utbildning. De fick också hjälp med fritidsvård och fria läkarbesök. Det som

var intressant var att det fanns många volontärer som kom till centret och undervisade i olika ämnen. Privata företag sponsrade vissa certifieringar som krävs om man ska arbeta inom till exempel byggbranschen.

Under resan avsattes tid för ett rundabordssamtal för resedeltagarna.

– Det var många intryck som alla delade med sig av. Något som vi har tagit till vara på när vi nu utvecklar projektet och går vidare.

Innan det var dags att åka hem gjorde gruppen ett sista besök på Hälsoministeriet för att träffa Delegationen för romska ärenden.

– Det är intressant att delegationen i Finland har funnits där hela tiden sedan mitten av sextiotalet. Vår delegation fanns ju bara i tre och ett halvt år och det uppdrag som vår delegation hade var mindre omfattande än den finska motsvarighetens. Trots att man räknar med att

det bara finns 12 000 romer i Finland verkar den finska regeringen ta de inhemska romernas situation på största allvar.

Under hösten kommer Romané Bučá att besöka San Patrignano i Italien för

att se hur man arbetar med före detta missbrukare och kriminella inom ett socialt företagande. Sedan står Ungern på tur. Då är det utbildningsfrågor som står på agendan.

SENSUS STOCKHOLM-GOTLAND SÖKER

Projektkoordinator i socialfondsprojektet Romané Bucá Stockholm

Romané Bucá är ett nationellt romskt arbetsmarknadsprojekt som ägs av Sensus och bedrivs i samarbete med Eskilstuna, Uppsala och Stockholms kommun samt Sundbybergs folkhögskola. Romané Bucá har som syfte att föra romer närmare och in på den svenska arbetsmarknaden genom en rad olika insatser kring utbildning, hälsa, praktik, coachning mm.

Projektet började i december 2011 och kommer som det ser ut i dagsläget att fortsätta fram till juni 2014, med möjlighet till förlängning till december 2014.

Vi söker from årsskiftet en projektkoordinator som ska arbeta tillsammans med den nationella projektledaren med att driva och samordna projektets olika delar.

ARBETSUPPGIFTER

Som projektkoordinator kommer du att arbeta i Sensus projektledning samt med projektets lokala projektledare. Bland

arbetsuppgifterna ingår det bland annat att samordna projektet på nationell nivå tillsammans med projektledaren, ansvara för administrativ samordning och dokumentation samt att arrangera möten, konferenser, resor och andra aktiviteter.

KVALIFIKATIONER

Vi söker dig som har erfarenhet av att arbeta i projektform, har god administrativ förmåga och är välstrukturerad, självständig och drivande. Vi ser det som meriterande om du har arbetat med ESF-projekt, har kunskap om romska frågor, mänskliga rättigheter eller socialt företagande.

Upplysningar om tjänsten lämnas av enhetschef Mia Korsgren 070-462 49 26, mia.korsgren@sensus.se och av Rosario Ali Taikon 073-720 43 02, rosario.ali@sensus.se.

Läs mer: sensus.se/ledigatjanster. Sista ansökningsdag: 2013 09 30.

sensus

Ungerska män dömda för mord på romer

En domstol i Ungern har dömt fyra män som dödat sex romer i rasistiska attacker. Bland offren fanns en femårig pojke. Attackerna mot de romska familjerna ägde rum i byar i nordöstra Ungern under 2008 och 2009.

De brutala brotten chockade Ungern och polisen anklagades för att inte ha ingripit.

Arpad Kiss, Istvan Kiss och Zsolt Peto fick livstidsstraff. En fjärde svarande, Istvan Csontos, fick ett 13-årigt fängelsestraff.

Männen använde handvapen, granater och bensinbomber i nio attacker mot romer över en 14-månadersperiod.

I en av attackerna sattes ett hus i brand och när en romsk far och hans femåriga son flydde ur det brinnande huset sköts de ihjäl av gänget. Den attacken, i Tatarszentgyorgy, spred skräck bland den romska befolkningsgruppen.

De fyra männen erkände inblandning i attackerna, men alla pläderade icke skyldig till mordet.

Två av gängmedlemmarna, Istvan Kiss och Zsolt Peto, hade kopplingar till nationalistiska grupper.

Av de fyra, var Csontos den enda som samarbetade meningsfullt med polisen. Han hade tidigare arbetat för ungerska militära underrättelsetjänsten och var den enda med någon militär erfarenhet.

Kritiker menar att rättegången fokuserade för mycket på detaljerna och inte tillräckligt på männens motiv, vilket inte gav någon möjlighet att undersöka spänningarna mellan romer och etniska ungarare.

Polisnärvaron var stor utanför domstolen och hundratals personer närvarade när domen lästes upp, efter en två och ett halvt år lång rättegång. Vissa bar tröjor med bilder av offren.

– Domen är väldigt viktig för romer i Ungern, säger Dezideriu Gergely, advokat och chef för organisationen European Roma Rights Center, ERRC.

Enligt Gergely har både den allmänna samtalstonen om romer och den politiska

retoriken hårdnat de senaste åren – inte bara i Ungern utan också i Slovakien, Serbien, Bulgarien och Tjeckien.

– Antiromsk retorik kommer nu också från mainstreampartier. Extremhögern har blivit mer aggressiv och format paramilitära grupper. Det har varit folk, klädda som militärer, som marscherat genom romska byar. Samma sak i Tjeckien och Bulgarien det senaste året. Det har varit ett klimat av hot och trakasserier, säger Gergely till DNs reporter.

Diskussionen om romer i Ungern handlar oftast om kriminalitet och fattigdom, sällan om den diskriminering och det våld som gruppen utsätts för, menar Gergely.

Mellan 2008 och 2012 har ERRC dokumenterat 60 olika attacker mot romer. I samtliga fall har organisationen kritiserat hur myndigheter hanterat fallen – antingen för att ingen dömts, för att straffet blev mildare än brukligt eller för att domen inte vägt in att det handlat om rasistiskt motiverat våld.

Romskt hem måltavla för kulspruta

I början av augusti sköt okända angripare 22 skott från en kulspruta mot ett romskt hem i byn Hornej Kráľoveju Sali i Slovakien. TV-station Markiza rapporterade att vid ungefär tretiden på natten körde två bilar upp framför byggnaden och flera, enligt uppgift, arga män skrek "Kom ut din smutsiga zigenare!" till romerna i

hemmet innan de började skjuta.

En romsk familj i två generationer bor i huset och alla sov när attacken började.

– Förövarna hällde först bensin på entrédörren och började sedan skjuta mot huset från ett maskingevär modell 58, sade Božena Bruchterová, talesman för polisen i Nitra, enligt nyhetsbyrån SITA.

Lyckligtvis, trots att skytten tömde nästan ett helt magasin in i byggnaden – kulor hittades i sovrummet där romska paret sov och i köket – blev ingen fysiskt skadad. Angriparna sköt också på en bil som var parkerad framför huset och på en annan som var parkerad på gården.

Extremism i Slovakien

Enligt en ny rapport från inrikesdepartementet i Slovakien utnyttjar högerextremister frågorna om den marginaliserade romska minoriteten.

Det står i rapporten om genomförandet av arbetet med att bekämpa extremism för 2012 som utarbetats av ministeriet.

"Den finansiella och ekonomiska kri-

sen har bidragit till att skapa extremistiska grupper och radikala åsikter hos vanliga medborgare som inte direkt tillhör extremisterna", står det i rapporten.

Europaparlamentet påpekar att de senaste åren har det skett en kvalitativ förändring i verksamheten bland extremistgrupper i Slovakien. De har utökat sitt med-

lemsantal och börjat arbeta med utländska aktörer, framförallt i Polen och Tjeckien.

"Verksamheter under rapportperioden var mer sofistikerade och kännetecknas av långsiktig planering för att erhålla finansiella resurser, som är nödvändiga för att uppnå ideologiska och därefter politiska mål", enligt rapporten.

Ett liv i diktform

För fyra år sedan kom Bengt O Björklunds uppmärksammade bok "Jag missade Woodstock". Det är en självbiografi i diktform som slutar 1973. Nu har fortsättningen kommit, "Vi drömde om en cirkus". En bok som tar vid där den förra slutade. Nu får vi följa Bengts resor genom Europa under sjuttiotalet.

Text: Fred Taikon **Foto:** Gertrude Nilsson Björklund

I samband med att vår redaktör Bengt O Björklunds nya bok kom ut i juli startade han en miniturné med uppläsningar. Först hade han ett officiellt boksläpp i början av augusti på Urkultfestivalen i Näsåker dit han var inbjuden. Under en timme läste han ur bägge böckerna för publiken i Brandmuseet. Det var alldeles tyst under läsningen.

Nästa stopp blev en musikfestival på torget i Bagarmossen och några dagar senare stod han på scenen under Stockholm Folk Festival där han arrangerat ett poetslåg med sju andra poeter.

– Det känns roligt att ha kommit så här långt med min historia och det känns mycket bra med alla reaktioner jag har fått på min nya bok, berättar Bengt.

De 17 augusti var Bengt i Malmö för boksläpp av Whildeanska hösten, en antologi där han medverkar och som har en av hans tavlor som omslag.

Den 19 augusti var det dags för ett tack och farväl uppträdande på biblioteket i Bagarmossen. Bengt bygger ju hus samtidigt och flyttar till Västerhaninge inom kort.

I september fortsätter turnén. Först under Södermalms poesifestival och senare på Bokmässan i Göteborg.

I slutet av september kommer en stor artikel om Bengt och hans författarskap i tidningen Faktum.

Europeiska nyheter

Bengt O Björklund och Mia Taikon

Räddad av döden

Laszlo Csatori, En 98-årig ungrare som nazistjägare har försökt få fälld för krigsförbrytelser under andra världskriget dog nyligen på sjukhus. Csatori anklagas av nazistjägare vid Simon Wiesenthal-centret för att aktivt ha deltagit i deportationen av tusentals judar till olika dödsläger, från en stad i dagens Slovakien.

Källa TT

Romer attackerade i Köpenhamn

Ett gäng antiziganister klädda i huvtröjor gick under fredagen till attack mot romer utanför ett härbärge i Christianshavn i Köpenhamn. Härbärgets, som kallas "Fettkällaren", har under sommaren inhytt många östeuropéer, många av dem romer. Enligt vittnesmål till Ekstrabladet var attacken direkt riktad mot just dessa personer.

– De var uppenbarligen ute efter en grupp rumäner som hängde utanför härbärgets, säger vittnet Lise.

Och det gick våldsamt till. Gänget, klädda i huvtröjor gick till attack mot de fem personer som stod utanför ingången till härbärgets. De blev slagna, sparkade och våldsamheterna kulminerade med att en av personerna blev kastad ner i hamnen.

– Det var så våldsamt, det varade bara en kort stund innan de försvann igen. De misshandlade bara östeuropéerna, säger ett annat vittne till händelsen.

Det finns inga spår efter förövarna. Offren ville inte prata med polisen och fördes till sjukhus för uppsyn, ingen med livshotande skador. Polisen bekräftar att samtliga var av utländsk härkomst.

Härbärgets chef, Sharon Parker, är bedrövad efter attacken.

– Jag har inte varit där i dag så jag har

inte sett. Men i grunden är det helt galet att något sådant här händer. Vi är en kyrklig organisation som hjälper de svagaste i samhället, säger hon till Ekstrabladet.

Källa Expressen

Romer nekades vatten i värmebölja

Tusentals ungerska romer har lidit svårt på grund av vattenbrist när borgmästaren i samhället Ozd i Ungern stängde av de offentliga vattenpumparna under en rekordmässig värmebölja. Den ungerska regeringen beordrade till slut borgmästare Pal Furjes att öppna pumparna igen, sedan temperaturerna legat nära 40-gradersstrecket i flera dagar.

Romerna i Ozd säger att borgmästaren stängde av över hälften av alla pumpar utan förvarning. Romerna tillhör Ungerns fattigaste och utsätts ofta för diskriminering. Detta var ännu en antiziganistisk handling från politiskt håll.

Källa SvD

Frikadellkriget

Danmarks statsminister Helle Thorning-Schmidt (S) ger sig in i det så kallade "frikadellkriget" som härjar i Danmark. Flera danska dagis och förskolor har förbjudit griskött i maten av respekt mot muslimer och judar som inte äter sådant kött. Men statsministern säger nej till att ta bort flaeskesteg och frikadeller från menyn.

– Det ska inte vara så i Danmark att man långsamt smyger bort danska traditioner från våra offentliga institutioner, säger hon till Politiken.

Nu väntar vi med spänning på hur detta krig ska sluta.

Källa Jönköpingsposten

Initiativ Böhmen vill inte! gör parodi av rasister

Den försämrade ekonomiska situationen i Tjeckien är grogrund för olika rasistiska grupper och rasistiska initiativ. I dagens Tjeckien är irritationen stor och demonstrationer med antiziganistiska värderingar demonstrerar och drabbar ofta samman med polisen. En grupp i Böhmen har reagerat på denna atmosfär och försöker i sin retorik att ställa rasisterna framför en spegel och använda spegelbilden mot dem som ett vapen.

– Neo-nazister är roliga djur, som oxar utan ring i nosen. De är hemsk ohyra, sade pseudonymen Karel Roztocil i en intervju med Lidovky.cz. Han är en av grundarna till initiativet Böhmen i Tjeckien vill inte!

Han talade också om att tjeckerna gör en enda oreda av dagens situation och att det är helt oacceptabelt.

– Om tjeckerna vill leva bland anständigt folk måste börja bete sig som sådana själva, menade han.

Man planerar att starta en paneldiskussion, som ska äga rum i september.

– Tanken är att resultatet slutar i ett slags manifest, eller tidtabell för regeringen. Vi vill uppmuntra tjeckerna att bete sig på ett civiliserat sätt, sade han.

EU-midis rapport pekar på att Tjeckien ligger på topplistan när det gäller anmälningar av diskriminering mot romer.

Vapen togs i beslag under demonstration

I Vitkov i Tjeckien samlades cirka 300 personer i ett möte för högerextrema grupper. Initiativet togs av en grupp från det tjeckiska Lions. Bland deltagarna fanns omkring 150 representanter för andra "intressegrupper" som kom från olika delar av landet. Varje bil som kom till Vitkov, kontrollerades av polisen. De

sökte även igenom ryggsäckar och väskor.

Polisen grep sammanlagt tre personer under mötet och beslagtogs samtidigt två dussin vapen.

Det var gruppen Matějny Czech Lions, med cirka 200 deltagare, som hade aviserat en marsch genom staden Vitkov. Situationen i staden, som sedan tidigare är känd för mordbrand på en romsk familj i 2009, var dock lugn.

Processionen skulle ha vandrat i sju kilometer, men på grund av den intensiva värmen, avbröts den.

Händelsen övervakades av tvåhundra poliser. På gatan vid en närliggande park finns det hus där flera dussin romer bor, men polisen blockerade vägen runt parken.

Demonstranterna ropade slagord som ”Tjecker, tjecker på våra gator, våra städer”, men de flesta gick tysta, kanske på grund av den stora värmen. Vid mötet, som hölls i en liten park, varvades tal med musik. Arrangörerna kallade händelsen för god samexistens.

Det uppstod konflikter när demonstrationen var på väg att upplösas. Demonstranterna ville gå runt de romska bosättningar, men polisen lyckades separera de två lägren.

Pavel Matějny från Matějny Czech Lions uppmanade i slutet av sitt tal de cirka 200 personer som var på plats att bidra till framväxten av ett nytt parti, det Demokratiska arbetarpartiet.

– Denna kampanj är inte på något sätt en rasistisk eller antiziganistisk. Brottsligheten är bara en fråga. Alla borde straffas som begår brott, sade Pavel Matějny i sitt tal till deltagarna.

Rasister kan vara intelligenta

Smarta och intelligenta människor kan vara lika mycket rasister som mindre intelligenta. De bara kamouflerar sina fördomar bättre. Detta har en studie från University of Michigan kommit fram till.

– Smartare människor uttrycker bara sina fördomar mindre och är mer benägna att säga att de i princip främjar raslig integration”, säger en av studiens förfat-

tare sociologen Geoffrey Wodtke. Men faktum är att de till exempel inte är villiga att stödja antidiskrimineringslagar.

Romer får inget vatten i Italien

The European Roma Rights Centre, ERRC, är oroade av rapporterna om att kommunala myndigheter i Torino, Italien har klippt vattenförsörjningen i en offentlig vattenkran som ger vatten till cirka 300 romer, inklusive barn och kvinnor. För romerna som bor i ett närliggande läger, Corso Tazzoli, är det den närmaste källan till dricksvatten. Vattnet har varit avstängt sedan den 29 juli. ERRC uppmanar myndigheterna att genast att koppla på vattnet.

Kommunen stängde av vattnet efter flera klagomål från icke-romer bosatta i området som, enligt vad lokala medier rapporterar, hävdade att de stördes av att se romer köa vid kranen för att få dricksvatten eller tvätta sig själva. Efter dessa klagomål stängde den lokala polisen av vattenförsörjningen för "den allmänna ordningens" skull.

Bosättningen Corso Tazzoli har funnits i området i tre år. Kommunen har inte utvecklat några planer på att förbättra levnadsvillkoren för de boende i lägret. Lokala myndigheter har beslutat att omvandla Corso Tazzoli bosättningen i en övergångsperiod, och, som en del av detta projekt, förse lägret med "... grundläggande tjänster (offentligt ljus, toaletter och aktiveringen av ett fåtal vattenkranar) ..." som det står i ett kommunalt beslut från april i år.

Istället har de lokala myndigheterna försämrat levnadsvillkoren för invånarna i Corso Tazzoli genom att stänga av deras vatten, trots beslut om att förbättra lägrets anläggningar.

ERRC är djupt oroade över Torino myndigheternas åtgärder och uppmanar dem att snarast återansluta vattnet. De måste hitta hållbara lösningar för de romer som bor i Corso Tazzoli inklusive tillförlitlig tillgång till rent dricksvatten.

ERRC påminner myndigheterna om att de har ett ansvar enligt internationella normer för mänskliga rättigheter att se till att enskilda kan få tillgång till säkert och rent dricksvatten. Dessutom har Italien också konkreta åtaganden i den nationella strategin för integrering av romer, sinter och Caminanti för att förbättra deras situation.

Källa: Roma Rights Centre

Museum i slovakisk byn vaknar till liv med romsk kultur

För elfte året kördes evenemanget Te prindžaras amen – lära känna varandra, med traditionellt romsk mat, modevisningar och uppträdande musiker i den slovakiska byn Kežmarku.

Söndagen var full av livlig musik och museet i den slovakiska byn bjöd på romsk kultur. Syftet var inte enbart att på ett attraktivt sätt att presentera den traditionella kulturen, men också att lyfta fram vad som sker idag.

Den romska traditionen av flamenco visades upp av duon Farsa och Sabin. De två gitarrvirtuoserna Dušan Onody och Fero Godla, spelade.

Den privata grundskolan i Kežmarku arbetar främst med elever från socialt missgynnade och marginaliserade romer. Syftet är att genom kvalitetsundervisning motbevisa påståenden om att romska ungdomar växer upp i brott, analfabetism och etnisk intolerans.

Under dagen visades modedesign med kläder gjorda av kvinnliga elever på skolan.

En del av denna elfte upplaga av evenemanget ägnades åt en presentation av redaktörerna för tidskriften Romano Romani sjuk lil (Romska nya sidan).

Liksom varje år välkomnades flera amatörer upp på scenen, romska dansstrupper och körer.

Barn deltog i en tävling i att sjunga och dansa i workshops.

Man visade också utvalda dokumentärer på museet som handlade om romerna kultur i Slovakien.

Programmet genomförs för att stödja privata yrkesskolor i Kežmarku.

Böcker

Vi drömde om en cirkus

Han har slutat med drogerna, till och med "slutat meditera", men hans gamla modsliv gör sig påmint och T-Centans Stoffe känner fortfarande igen honom på gatan. Den tillhörighet han känner med de centrala delarna av Stockholm tycks självklar, men alltmer avlägsen för diktjaget.

Den andra delen av Bengt O Björklund självbiografiska svit om efterverkningarna av hans drygt fyraåriga fängelsevistelse i Turkiet i början sjuttioalet har just kommit ut: "Vi drömde om en cirkus" är dess titel. Diktboken är en direkt fortsättning på den uppmärksammade "Jag missade Woodstock".

Bengt O Björklund skildrar ett längtansfullt men till en början ensamt sökande efter vännerna från fängelsetiden, vänner som bosatt sig runtom i Europa, och han söker också febrilt efter illusionerna och stämningarna från förr. De har ju tillsammans längtat och drömt om en cirkus! Björklund är inte bara poet, han är dessutom musiker och journalist, fotograf och nuförtiden även redaktör och det är lätt att föreställa sig

hur levande och lockande drömmen måste ha varit för honom och hans mångkulturella vänner. De startar ett band, bor tillsammans och lever ett illusionsrikt ungdomsliv. De sätter sitt hopp till framtiden, men underförstått, mest tycks tiden ha skenat på räls i Björklunds ungdom.

Resan var flykten, var livet, var framtiden. Det var omöjligt att stanna för att slå rot för gott, onödigt att syssla med endast en sak. På så sätt går livet de lever stick i stäv med samhällets borgerliga normer. Och flödet i boken är medvetet flyktigt. Björklunds språk förhöjer känslan av den forna inläsningens oerhörda tyngd och beskurna villkor; nyvunnen personlig frihet och rymd och den bestående vänskapen med dem han delat dessa årslånga plågsamma svårigheter med, som om Björklund på den tiden också var en jonglör som kunde hålla alla skeenden igång samtidigt.

Och kanske var erfarenheterna från fängelset i Turkiet så djupa och vittgående att ingen annan sorts tillvaro var möjlig än flyktingens, nomadens. För en tju-

goåring som berövats friheten och ställt inför ett tolvårigt fängelsestraff måste livet vid frigivandet (efter fyra år) levas, och levas snabbt och ihärdigt.

Men Bengt O Björklund har tillfört "Vi drömde om en cirkus" en närmast portugisisk fado, en melankoli och sorg som finns där mellan raderna, på varje sida. Som om melankolin kan inrymmas både i tillbakablickarna på en svunnen, kanske delvis förlorad ungdom, och samtidigt vara närvarande i återblickarna idag: för vad är livet vid ett försök till sammanfattning? Ju fler minnen desto starkare livskänsla kan förmedlas. Och som läsare finner jag här både berättarglädje och autentisk dikt; detta är angeläget.

Boel Schenläer.
dramatiker och poet

Ett kort uppehåll

De polska judarna Dawid Rozenberg och Hala Staw skildes åt på selektionsrampen men de överlevde och återförenades. De räddas i krigsslutet och kommer till Sverige där de hamnar i Södertälje och sedermera gifter sig. Dawid Rozenberg får jobb som rörmontör på Scania-Vabis medan hustrun arbe-

tar på Tornvalls konfektionsfabrik.

De får två barn. Göran Rosenberg heter ett av dem.

Det är han som skrivit den mäktiga boken "Ett kort uppehåll på vägen från Auschwitz". En gripande berättelse om sin fars liv i skuggan av Förintelsens läger i Polen, resan till Sverige och om

hur det är att leva med detta tunga moln i bagaget.

Detta är en viktig bok.

Bob

Romer och Resande i Sverige

Bennie Åkerfeldt är flitig som författare. Vi har på våra boksidor tidigare skrivit om några av hans verk. Nu har turen kommit till hans bok ”Romer och resande i Sverige”, en sammanställning av synen på romer och resande i Sverige så som den bland annat uttryckts i statliga utredningar samt lokala socken- och kommunalprotokoll under 1800- och 1900-talet. Det är ett gediget arbete som ligger bakom denna bok med sina djupdykningar i gamla arkiv.

Synen på romer och resande som avtecknar sig i dessa gamla dokument är både skrämmande och ibland roande. Så här står det till exempel i ett dokument från Fagereds socken 1877.

”§. 4

BeSlutades att den Som hädanefter öfwen natten hyser Eller utdelar almosor till Så Kallade Kjälltringar Eller Tattare Skall till Kommunal Kassen böta 5em Kronor för hwarje gång Sådant Kan bewisligen uppTäckas och om torpare ger Sig förfallen till åfwannämnda böter och tillgång SaKnas anSwarar jordägaren, och Skola dessa böter i KommunalSkatten dibeteras...”

Så kunde det låta på den tiden. Idag är inte klimatet detsamma, men diskrimineringen fortsätter.

Detta är en viktig bok som ökar förståelsen för hur samhället genom historien har diskriminerat delar av sin befolkning. Den borde finnas i skolan.

Bob

Romer och Resande i Sverige

Bennie Åkerfeldt

En liten sammanställning av synen på romer och resande i Sverige så som den bland annat uttrycks i statliga utredningar samt lokala socken- och kommunprotokoll under 1800- & 1900-talet.

Diktutmaningen

Ett hedersomnämmande för Ingela Tariq på Whildeanska hösten som också skickade in en dikt.

Åh, Katitzi!
När jag var barn
läste Mor högt för mig
hon kunde inte läsa tyst.
Hon skrev aldrig några brev
hon kunde inte stava,
fast hon hade gått i skola.
När hon plötsligt en dag
upptäckte att jag kunde läsa
gick vi till Biblioteket,
som Kommunen hade öppnat
i källarlokal, nära Folktandvården.
Tillsammans bar vi hem massor med
böcker.
Jag läste dem tyst, när hon inte hann.
Hon läste dem högt för mig ändå.
Tillsammans fördrevs vi med dig,
Katitzi.
Jag kunde inte förstå
varför Tanten aldrig verkade trivas.
Jag kunde aldrig förstå
varför er kamin inte fick stå kvar

på samma plats, ett helt liv.
Jag kunde aldrig förstå
varför de inte litade på
Din Snälla Pappa.
Jag var avundsjuk på flickan som fick
pröva
dina vackra kläder.

En sak förstod jag:
Hur det kändes
– att inte få gå till skolan!
Jag ville inte heller vänta!
Men det mesta kunde jag aldrig förstå,
hur det kändes.
Jag kunde aldrig förstå
varför du inte fick gå i skolan.
Aldrig förstår jag
hur du erövrade språket?
Men hur du erövrade mitt hjärta!

Ingela Tariq

Teckning av Björn Hedlund.

Gamla bilder berättar

Kära läsare av gamla bilder berättar. Vi ska nu blicka till baks till år 1962 i staden Lille i norra Frankrike. Vi har dykt ner i Bertil Hagströms album och funnit bilder på en resa som jag och han själv var med på.

Väckelsen bland vlakiska romer började egentligen i Dravelle utanför Paris 1960. Rörelsen blev större och nu samlades romer från hela Europa till ett stort väckelsemöte i Lille.

Dit kom även de romer som bodde i Paris med omnejd som jag hade träffat i Dravelle.

Jag själv hade deltagit i mötet 1960 och träffade många romer som kom att betyda mycket för det framtida frireligiösa arbetet i Europa.

Min familj med föräldrar och syskon som då arbetade i Danmark, hade bestämt sig för att resa ner till mötet i Lille. De hade hört mig och Rigo Lajos berätta om den nya väckelsen och vill nu resa ner för att se hur det var.

På bilden ovan kan vi se våra medresenärer, tre damer från Norge och Bertil Hagström, som följde med på resan. Jag och Lajos kände oss som reseledare för hela gruppen. Vi hade ju varit med förr.

När vi kom till Lille träffade vi många bekanta från Dravelle. På bilden ovan till höger ser vi mig och Sara Hon brukade hela tiden hålla i sin bibel.

På bilden längst ner på andra sidan äter vi frukost i Holland på nedresan framför duetten med Sven från Mariestad, jag mamma och Pippi.

Under den veckan vi var i Lille fanns det även tid för sitesajting, staden var full av romer och vi träffade flera romska personer på gatan som ville posera tillsammans med oss. På bilden till höger står Pippi, Peter, Pappa, jag och Mamma.

I Lille träffade vi Badja och hans fru med barn. Sonen Samson kom att bli en av de ledande predikanterna som även har besökt Sverige vid stora möten på Filadelfia. Se bilden i mitten.

Mamma träffade många romska kvinnor. De hade ju så mycket gemensamt, bland annat att koka mat tillsammans med Jajalls fru Páprika. Mamma träffade även romer från Rumänien som numera bodde i Tyskland.

MIAS MATSIDOR

Klaras ungerska kåldolmar

Den här gången har vi med en annan variant av kåldolmar som i Ungern alltid äts tillsammans med gräddfil.

Det här behöver du till 6 personer:

1 ½ kg	köttfärs
2 st	lökar
3 dl	ris
6 msk	olivolja
1 st stor burk	surkålsblad
5 dl	gräddfil
1 knippe persilja	till dekoration
Salt och vitpeppar efter smak	

Gör så här:

Hacka lök och persilja. Bryn löken i 3 msk olivolja i en stekpanna, tillsätt riset och låt det brynas med i 1 minut. Blanda köttfärsen i en skål häll i den resterande olivoljan, tillsätt löken och riset.

Krydda efter smak med salt och vitpeppar.

Veckla ut kålbladen och lägg i en stor matsked köttfärs, vik ihop bladet så att det formar en kåldolme.

Lägg kåldolmarna i lager i en stekgryta, häll på vatten så det täcker kåldolmarna.

Låt småkoka i ca 30 minuter.

Serveras med potatis, sallad och gräddfil.

Smaklig måltid!

La Klaráki úngrikicska sármi

*Kadjá dáta si amén jekh kavér fjálo sármi. Ándo
Űngriko xalpe le sármi smuntinása.*

Gadó trubúl 6 ženénge:

1 ½ kilóvo ličardó mas
2 purumá
3 dl horézo
6 baré řojá oliviáško vulój
1 kotía šuklardó šax (gata šukljardé patríná ánde
vojağáki kotía)
5 dl smuntína
1 dres persília
Lon thaj pipéri

Ker gadea:

Šin le purumá ánde thaj e persília ánde cigné kotorá. Pek o purúm ándo vulój (3 bare řojá) ánde jekh tipsía, maj tho o horézo, muk te pečól te lel fárba ánde jekh minúto
Hamisár o ličardó mas ánde jekh čaró, maj tho o vulój kaj ašiló thaj o purúm.

Tho lon thaj pipéri sóde tu kamés.

Putér le šaxéske patrjá, le jekh patrín ándo vas thaj pher jekhe barí rojása ličardó mas, vuluisár o šax sar jekh sárma.

Tho le sármi oprál pa jekh kavréste ánde jekh barípirí, vušár le

sármi pajésa, thaj londžár.

Muk te čiról ánde 30 minúci.

Le sármi xal pe salatósa, kolompirénsa thaj smuntinása.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se